ÇOCUK YAZINI ÇEVİRİLERİNİN ÇOCUĞUN DİL GELİŞİMİNE ETKİSİ¹

The Effects of Child Literature Translation on the Linguistic Development of Children

Sevtap GÜNAY KÖPRÜLÜ

Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
sgkoprulu@hotmail.com

Öz

Çocuk yazını, çocukların hayal dünyalarına hitap ederek onların zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimlerine katkı sağlar; dolayısıyla çocuğun düşünsel ve duygusal dünyasına, dilsel gelişimine uygun olması, kısaca “çocuğa göre” olması gerekir. Bu anlamda, dil ve üslubun uygunluğu, anlatımın açık ve anlaşılır olması, sahip olması gereken temel özelliklerdendir.

Bu çalışmada, çocukların dilsel gelişimleri, çocuk yazını-çevirisi ve masalların özellikleri kuramsal açıdan ele alındıktan sonra Grimm Kardeşlerin “Rotkäppchen” (Kırmızı Başlıklı Kız) masalının Türkçe çevirisinden örneklemeler incelenmiştir. Çeviri metninde kullanılan dil ve üslubun, sözcüklerin morfolojik yapısının ve söz diziminin uygunluğu çeviribilim kapsamında ele alınmış, çocuğun dilsel gelişimine etkileri açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil gelişimi, çocuk yazını, çocuk yazını çevirisi, masal

Abstract

Children's literature, by appealing to their imaginary world, provides contribution to their mental, emotional, social and linguistic development; therefore, it should be appropriate for the child's intellectual and emotional world and linguistic development. In short, it should be “for the child”. In this sense, the relevance of the language and style, the clear and comprehensible expressions are the basic features that children's literature should entail.

In this study, first, children's linguistic development, child literature translation and the characteristics of tales have been considered from a theoretical perspective and then, samples from “Little Red Riding Hood” of Grimm Brothers that were translated into Turkish have been analyzed. The appropriateness of the language and style, syntax and the morphological structure of the words used in the text examined within the scope of

¹ Bu makale, 28-30 Mayıs 2015 1. Uluslararası Dil Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu'nda sunulan “Çocuk Edebiyatının Çocuğun Dil Gelişimine Etkisi” başlıklı sözlü bildirimin geliştirilmiş halidir.

translation studies and they have been evaluated for their effects on children's linguistic development.

Keywords: *language development, children's literature, child literature translation, tale.*

Giriş

Çocuk yazınının gerekliliğinin ve öneminin farkına varılmasıyla birlikte tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu alandaki yayınların sayısı artmış, niteliği gelişmiş hatta bilimsel açıdan da ele alınmaya başlanmıştır. Günümüzde çocuk yazını, okul öncesi dönemden başlayarak çocukların zihinsel, duygusal, sosyal, dilsel gelişimi gibi birçok alanda gelişmesini sağlayan önemli etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu durumda, söz konusu eserlerin biçim ve içerik açısından incelenmesi, hitap ettiği kitle olan çocukların gelişim özellikleriyle paralelliğinin araştırılması ve çocuklar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çocuğun, genel gelişim olgusunun bir parçası olan dil gelişiminin sağlıklı bir biçimde gerçekleşebilmesi için aile, çevre ve öğretmen bu konudaki tutumlarının ve çocuğa gösterdikleri ilginin yanı sıra çocuklar için üretilen yazınsal eserler de büyük önem taşımaktadır. Zira nitelikli yazınsal çocuk eserleri, bilişsel, duygusal, dilsel gelişimlerine uygun dil ve anlatımla onların söz varlığını, dil bilincini ve duyarlılığını geliştirmeye katkıda bulunmaktadır.

Çocuğun dil edinimi ve gelişiminde temel etkenlerden olan çocuk yazını hedef kitlesinin anlama düzeyine uygun dili, anlatım biçimlerini kullanmak durumundadır. O halde, çocuklara yönelik yazınsal eserlerin çevirisinde de çocuğun dil gelişimine, anlam evrenine uygun sözcük kullanımına ve dizimine dikkat edilmelidir ki çeviri, çocuğun dil gelişimine ve dilin doğru kullanımına katkı sağlasın.

“Sözcükleri düzgün bir şekilde amaçlanan etki ve anlamı en net şekilde ifade etmek üzere dilbilgisine uygun bir tarzda dizmek hem biçimbilim (morfoloji) hem de sözdizimi (sentaks) ilkelerine uymak demektir.”². Bu nedenle çalışmada, “Rotkäppchen” adlı Alman çocuk yazınının “Kırmızı Başlıklı Kız” adlı (1., 2. sınıf düzeyine uyarlanmış) Türkçe çevirisinden örneklem amacıyla seçilen sözcük ve sözdizimleri, çocukların dil gelişimine uygunluğu ve etkileri açısından değerlendirilmiştir.

Çocuğun Dil Gelişimi

Bir iletişim aracı olan dil, çocuğun kendini ve duygularını, diğer bir

² KORKMAZ, Y., 2005: **Dil ve Beyin; Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozuklukları**, 13, İstanbul.

deyişle iç dünyasını ifade etmesine, dış dünyayı ise anlamasına yardımcı olur. Böylelikle her iki açıdan çocuğun dil gelişimi gerçekleşir.

*“Dil gelişimi en küçük yaştan itibaren gelişimsel bir bütünlük içinde olduğu için daha ilk yıllardan itibaren sonraki gelişimin temelleri atılır. İlk yıllar sonraki gelişimin köklerini, sonraki gelişim de ilk yılların nihai hedefini gösterir.”*³

Ciravoğlu⁴, dilsel gelişimin ana ilkelerini; başkalarının dilini anlamak, sözcükleri telaffuz etmek, sözcük dağarcığı oluşturmak, sözcükleri tümce içine yerleştirebilmek şeklinde belirtmektedir.

Çocukların dil gelişimleri üzerine yapılan araştırmalar göstermiştir ki, çocuk, dil kurallarının çoğunu okul öncesi dönem olarak bilinen 3-6 yaş arasında benimser. 3 yaşından itibaren tümceler uzamaya ve genişlemeye başlar; çocuğun dilbilgisi yeteneğinde ve sözcük hazinesinde hızlı bir gelişim görülür, çocuk 900-1000’e varan sözcük dağarcığına sahiptir, ancak bunun 50-250 kadarını kullanır. 4 yaşında ise yaklaşık 1500-2000 sözcük dağarcığıyla (800-1500 kadarını kullanır) oldukça çok soru sorar, daha karmaşık tümce yapılarını kullanır; temel dilbilgisi yapılarının birçoğunu kazanmıştır. 5 yaşında ise 3 bin sözcük dağarcığına sahip olur (900-2000 kadarını kullanır). Bebeksi olmayan telaffuza önem veren 5 yaş çocuğu, eşyaları tanımlayabilmeye, dilbilgisini yerinde ve zamanında kullanmaya başlamıştır. Zıt sözcükleri ayırabilir; duygularını, isteklerini rahatça ifade edebilecek karmaşık dilbilgisi yapısını kullanabilir. Dilbilgisi kurallarının %90’ını 5-6 yaşlarında tamamlayan çocuk, 2-3 bin konuşma, 20-24 bin anlama sözcük hazinesine sahiptir. 6 yaşında çocuğun 8-14 bin sözcüğü öğrenmesi olanaklıdır. Dil kullanımı yetişkinlere benzer, daha anlaşılır biçimdedir. Ünlü üretiminin %99’u, ünsüz üretiminin %98’i doğrudur. Çekim kuralları daha düzgün kullanılır. 7 yaşından itibaren dil ile diğer insanları tanımlamaya başlar, sohbet açısından yetkin ve oldukça etkili iletişimci olur. Bu dönemde başlıca mecaz anlamlar, atasözleri, fıkralar gibi soyut ve genel anlamların edinilmesi gerçekleşmeye başlar. Edilgen çatının tam ve doğru kullanımı görülür.⁵ Bu bağlamda dilbilgisel açıdan önemli olan

³ KORKMAZ, Y. 2005: 27.

⁴ CİRAVOĞLU, Ö. 2000: **Çocuk Edebiyatı**, 14, İstanbul.

⁵ CİRAVOĞLU, Ö. 2000: 16-18; ACUN, S. ve ERTEN, G., 1999: **Çocuk Gelişimi**, 49, İstanbul; KORKMAZ, Y. 2005: 4-24; OKTAY, A., 2000: “**Çocuk Edebiyatından Eğitimde Yararlanma**”, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (Haz. M.R. Şirin), 168-170, İstanbul; ALİSİNANOĞLU, F., 2003: “**Bebeklik Dönemi ve Yeni Yürüme Döneminde Gelişim**”, Gelişim ve Öğrenme, (Ed. Ayşegül Ataman), 92-94, Ankara.

bazı sözcükler oldukça geç kullanılır. Şöyle ki, anlamlı bir şekilde, kendi görüşlerini veya sözlerini desteklemek üzere “çünkü” sözcüğü 7 yaşında; “rağmen” 9 yaş civarında kullanılır. “Eğer” ile başlayan ve yan tümceciklerle devam eden tümceler ise 11 yaşında kullanılmaya başlar.⁶

Kişiyi özel nitelik kazanmış olan dil üslupları daha çocukluktan itibaren yerleşir ve ileriki yıllarda da eğitim ve toplumsal çevre gibi etkenlerle değişikliğe uğrasa da temelde aynı kalır. Bu üslup vurgu, prosodi diğer sözel olmayan iletişim biçimleri, tercih edilen sözcükler/tümce yapıları ve ifade biçimleri ile şekillenir.⁷

Bu nedenlerden dolayı, çocukların dil gelişiminin dikkate alındığı, anlam evrenine uygun eserler, onların bilişsel, kişilik, sosyal gelişimleri açısından ve çocuğa dilinin sözvarlığını ve zengin anlatım olanaklarını tanıtmaları bakımından önemlidir. Bu durumda çocuk yazınının önemi ortaya çıkmaktadır. Zira bir dilin söz kalıpları, özdeyiş, deyim ve atasözleri gibi sözvarlığı öğelerinin çocuklarla karşılaşmasını sağlayan, toplumun kavramlar dünyasını, kültürel birikimini çocuğa göre olan yaşam durumlarıyla örneklendiren ve yansıtan araç çocuk yazınıdır.

Çocuk Yazını

Çocuk psikolojisindeki gelişmeler sonucu eğitimci yazarların gündeme getirdiği bir kavram olan⁸ çocuk yazınına ilişkin çeşitli tartışmalar yaşanmıştır, halen de tartışmalar devam etmektedir. Böyle ayrı bir yazın dalı olup olmadığı, çocuğa özgü yazının gereği, yetişkin yazınından farklılığı gibi tartışmalar gündeme gelmiş ve bu tartışmalar zaman içerisinde çocuk yazınının lehine sonuçlanmıştır. Artık çocuk yazını gibi bir dalın var olduğu ve gereği, çocuklar için yazmanın yetişkinler için yazmaktan daha zor olduğu çoğunluk tarafından kabul edilmektedir.⁹ Günümüzde, çocuk yazınının niteliğini artırmaya yönelik bilimsel çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Bu anlamda, çocuk yazınına ilişkin bilimsel etkinlikler düzenlenmekte, üniversitelerin ilgili bölümlerinde çocuk yazını (edebiyatı) dersleri yer almaktadır.

Öner Ciravoğlu’na¹⁰ göre çocuk yazını, “henüz yetişkin olmayan ve eğitilmesi gereken, toplumumuzun en genç üyelerinin düşünce dünyasına seslenebilecek sözlü ve yazılı ürünlerin tümü”dür ve “masallar, hikayeler,

⁶ WATTS (1967), akt. KORKMAZ, Y. 2005: 13.

⁷ KORKMAZ, Y. 2005: 23.

⁸ ŞİRİN, M.R. 2000: 36.

⁹ NAS, R. 2004: **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, 29-38, Bursa; ŞİRİN, M.R. 2000: 9-10.

¹⁰ CİRAVOĞLU, Ö. 2000: 11.

romanlar, anılar, biyografiler, gezi yazıları, şiirler bunlar arasındadır.”

Finli yazar ve çevirmen Riitta Oittinen¹¹ çocuk yazınının çocuklara yönelik olan ve çocuklar için üretilen veya çocuklar tarafından okunan yazın olarak değerlendirilebileceğini belirtir.

Mustafa Ruhi Şirin¹² ise, çocuk yazınının tanımını şöyle yapmaktadır: “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu¹³ bir edebiyattır.”

Çocuk yazınının da bir yazın olması dolayısıyla yazının oluşumuyla ilgili bütün kıstaslarının gözetilmesi gerekir. Dolayısıyla çocuk yazını da çok anlamlılık, örtük ileti içermek, otoriter olmayan bir anlatım, estetik bütünlük gibi temel yazınsal nitelikleri taşımalıdır.¹⁴ Ancak hedef kitlenin özelliği nedeniyle çocuk yazınında, çocuğun gelişim ve büyüme süreci ile özdeşleşen dil, anlatıma yön verir, çocuğun algılama düzeyine göre biçimlenir. Böylelikle çocuk duyarlılığı ve bakışı yansıtılır. “Çocuğa göre”liğin ölçüsünü dil, anlatım ve tema belirler.¹⁵ Zira “Çocukluğu bilen, “içindeki çocuğu” öldürmemiş olan yazarların edebiyatıdır, çocuk edebiyatı.”¹⁶

¹¹ OITTINEN, R., 2000: **Translating for Children**, 61, New York and London.

¹² ŞİRİN, M.R. 2000: 9.

¹³ Çocuk yazınına ilişkin tanımlarda “çocuğa göre” ile “çocuksu” kavramlarına yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Recep Nas (2004: 91), çocuğa göre olan eserlerin özelliklerini “Tümceler kısa, yalındır. Dil yetkindir. Türkçenin zenginliğini, olanaklarını kullanır, yansıtır. Anlatım canlı, akıcıdır. Düşünce ve duygu eğitiminde iyi bir araçtır. Sanatsal değer, şiirsel duyarlık taşır. Edebiyat gerçekliği üretir.” şeklinde ifade eder. Çocuksu yazının özellikleri ise, “Anlatım kuru, yavan, sığ, tekdüzedir. Dil, acemice kullanılır, özensiz yazılmıştır. Yazınsal (edebî) değeri yoktur, yüzeyseldir. Çocuk da çocuk için yazılan da önemsenmez, küçümsenir. İleti doğrudan, edebiyat gücü kullanılmadan verilir.” şeklinde ifade edilmektedir (Dilidüzgün, 2000: 261, akt. Nas, 2004: 92). Çocuk yazını tanımında “çocuksu” kavramını kullanmış olan Şirin, “çocuğa göre”lik ile “çocuksu” kavramlarını birlikte değerlendirmektedir. Şirin’e (2000: 19-21) göre, yazar çocuksu sevincini yansıtmayı, coşkuyu sadelik içinde gerçekleştirmesi halinde başarılı sayılır. Çocuklar için yazınsal metinler üreten sanatçı bakışında içindeki çocuğun duyarlıkları çocuğa göre’liğin ölçüsünü bulmada yardımcı olur. Çocuğa göre’liği çocuksu tema, tip, dil ve anlatım bütünlüğe ulaştırır. Çocuksu yazın, türlere kattığı çocuksu fantezi, çocuksu anlatım, çocuksu dil ve bunların belirlediği biçimi yansıtır. Şirin’in “çocuksu” kavramına yüklediği anlam, diğer araştırmacıların bakış açısıyla aynı doğrultuda değildir; Şirin bu anlamda “çocukça” kavramını kullanmaktadır.

¹⁴ DİLİDÜZGÜN, 2000: 257; akt. NAS, R. 2004: 36-37.

¹⁵ ŞİRİN, M.R. 2000: 10-13, 24.

¹⁶ NAS, R. 2004: 36.

Çocuğa sunulacak yazının nitelikleri son derece önemlidir. Çocuk yazınının taşınması gereken başlıca özellikler şu şekilde belirtilebilir:¹⁷

1. Çocukça değil çocuğa göre olmalıdır.
2. Çocuğun eğlenerek öğrenmesini sağlayacak, bedensel ve davranışsal gelişimine paralel olarak olumlu etkiler uyandıracak, kendi kişiliğini tanıyıp, değerli ve yetenekli bir varlık olduğunu hissettirebilecek nitelikte olmalıdır.
3. Çocuğu ilerideki okul dönemlerine hazırlayıcı, yaratıcı etkinlikleri teşvik edici nitelikte olmalıdır.
4. İçinde bulunduğumuz ülkenin kültürel yapısının kavranmasına yardımcı olacak nitelikte olmalıdır.
5. Merak ve öğrenme duygusunu pekiştirirken, dil gelişimine yardımcı olacak öğeleri içermelidir.
6. Dili ve anlatımı çocukların iç dünyasına canlılık getirebilecek özellikte, yalın ama etkileyici, özenli ama özentisiz olmalıdır. Ancak yalınlık anlaşılabilirliği sağlarken aynı zamanda yazınsal nitelik de taşınmalıdır.
7. Anlatımın canlılığı açısından etken çatılı fiiller tercih edilmeli, yersiz sıfatlardan kaçınılmalıdır.
8. Yeni sözcükler çocuğun yaş ve kavram düzeyine uygun olmalı; çocuğun kavrayış düzeyine göre ölçülü atasözü ve deyimler kullanılmalı, dilin mecazi gücünden yararlanılmalıdır.
9. Beş altı sözcükten ve tek bir özne ile yüklemden oluşan basit tümceler olmalıdır. Söyleniş güç sözcüklerden kaçınılmalı, sık sık terim kullanmak yerine kavramları açıklayıcı bir yol izlenmelidir.
10. Kulağa hoş gelen ritmik bir havası olmalıdır.
11. Ses tekrarları içeren sözcükler, dilbilgisi yönünden düzgün tümceler bulunmalı, hayali tasvir olmamalıdır.

Bunun yanı sıra, yazınsal eserlerin farklı kültürleri tanıtmaya gibi bir işlevi de bulunmaktadır. “Çocuklar diğer ırk ve ulustan çocukları konu alan eserlerden hoşlanırlar.”¹⁸ Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuk, özellikle çeviri yazınsal eserler aracılığıyla farklı kültürleri ve kişiliklerini tanımaya, onları anlamaya yönelen bir bilinçlenme sürecine girer; bu durum da farklı olana karşı çocukta duyarlılık oluşturmaya beraberinde getirir.

¹⁷ NAS, R. 2004: 32-38, 87-88; OKTAY, A. 2000: 176; CİRAVOĞLU, Ö. 2000: 12-13; GÖNEN, M., 2000: “**Okulöncesi Çocuk Edebiyatı**”, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (Haz. M.R. Şirin) 158-159, İstanbul.

¹⁸ ŞİRİN, M.R. 2000: 158.

Çocuk Yazını Çevirisi

Çocuk yazını tanımlarında sıkça kullanılan “çocuğa göre”lik ilkesi göz önüne alındığında, çeviri eyleminde “hedef odaklı” yaklaşımın¹⁹ benimsenmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Zira henüz dünya alımlamasını tamamlamamış olan çocukların dinlediklerini anlayabilmesi ve kavrayabilmesi çevirinin temel hedefidir. Bu hedefe de çocuk hedefe görelilikle ulaşılabilir.

Nitekim Finlandiyalı araştırmacı Riitta Oittinen, çeviride öncelikle hedef kitlenin çok önemli olduğunu; yazarın veya çevirmenin içindeki çocuğu, çocukluk imgesini bulmasını; çocukların nasıl düşündüğünü, neyi anlayabileceklerini bilmesi gerektiğini; çeviriyi çocuk hedef kitleye göre yapması gerektiğini belirtmektedir. Çocuk için bir şey üretirken neyin nasıl yapıldığının dayanağı çocuk kavramına olan yaklaşımdır. Kimin için çeviri yapıldığı çok önemlidir; hedef metnin okunabilirliğine önem verildiği takdirde çocuk okur/dinleyici de dikkate alınmış olur. Çocuk, kendisine okunarak aktarılmış olan bir eseri okumaktadır/dinlemektedir. Diğer bir deyişle, çevirmen önce kaynak metni kendi okur ve kendi algıladığı şekliyle çocuk okura aktarır; çeviri metnini okuyan çocuk aslında ikinci okuyucudur.²⁰

Çocuk yazını çevirisini çoğuldizge kuramı kapsamında ele alan Zohar Shavit²¹, çevirmenin, çocuk yazını çevirisinin dayandığı,

a) Metni toplumun “çocuk için iyi” diye tanımladığı şekilde, çocuğa uygun ve yararlı olarak düzenlemek

b) Olay örgüsünü, tiplerini ve dili, çocuğun kavrama düzeyine ve okuma yetisine göre düzenlemek şeklindeki iki temel ilkeyi göz önünde bulundurması gerektiğini belirtir. Çevirmen bu iki temel ilkeyi göz önünde bulundurduğu sürece metinle ilgili kendisine olabildiğince serbestlik tanıyabilir.

Shavit’e²² göre söz konusu ilkeler metnin seçimini ve işlenişini

¹⁹ James Holmes’ün 1972’de geliştirmiş olduğu yeni çeviri anlayışıyla “hedef odaklı” çeviri yaklaşımı benimsenmiştir. Holmes’ten başka, Toury, Vermeer, Even-Zohar gibi çeviribilimcilerin çalışmaları da bu yaklaşımın benimsenmesine katkıda bulunmuştur. Bu yeni anlayış çerçevesinde, çevirinin dilsel aktarımla sınırlı kalmadığı, çeviride kültürel etkileşimin de oldukça önemli olduğu ortaya çıkmıştır.

²⁰ OITTINEN, R. 2000: 5-6, 43-44, 53.

²¹ SHAVIT, Z., 1991: “Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi” (Çev. Pınar Besen), Metis Çeviri Der., Sa: 15, S.19, İstanbul.

²² SHAVIT, Z. 1991: 19-24.

belirlerken bu ilkeler metnin dizgesel yatkınlığının temelini oluşturur. Metnin bütününde yapılan kısaltma, ekleme çıkartma veya uyarlamanın nedeni şunlardır:

1. Metnin var olan örnekçelere yatkınlığı: Kaynak metnin örnekçesi hedef dizgede yer almıyorsa, kaynak metnin çevirisini hedef yazının içine aldığı örnekçelere göre düzenlemek için, bazı öğeler çıkartılarak metin değiştirilebilir.
2. Metnin bütünlüğü: Metin, çocuklara izin verilen ya da yasaklanan şeylere uygun değilse, ya da metin çevirmene göre çocuklar tarafından anlaşılamayacaksa, kaynak metinden çıkartmalar yapılabilir.
3. Metnin karmaşıklık derecesi: Çocuklar için bir metnin daha az karmaşık hale getirilmesi ve basitleştirilmiş bir model olarak düzenlenmesi, ya bazı öğelerin çıkarılması ya da öğeler ve işlevler arasındaki ilişkinin değiştirilmesi ile gerçekleşir. Ancak, örnekçenin basitleştirilmesi bazı öğelerin işlevlerini değiştirebilir, bazılarının işlevlerini azaltabilir ya da giderek öğeleri işlevsizleştirebilir.
4. Metnin ideolojik ve eğitsel amaçlara göre uyarlanması: Kaynak metnin içerdiği ideolojik öğeler, hedef dizgeye göre uyarlanabilir.
5. Metnin biçimi: Çocuk yazınında biçimin nedeni, yazının öğreticiliğiyle ve çocuğun sözcük dağarcığının geliştirilmesi çabasıyla bağlantılıdır.

Neydim'in de belirttiği gibi, "çocuk edebiyatı söz konusu ise çeviriye müdahale edilir. Her toplum kendi çocuğunu korumakla yükümlüdür. Çocuğa farklı bir kültürün iktidar kurmasını engellemek için yaparsınız; onun başka bir din propagandasıyla bilinçsizce karşılaşmasını, diğerlerinin kötülenmesini engellersiniz. Özetle söylemek gerekirse – ki bu konuda çok geniş kuramsal çalışmalar vardır- denetim ve müdahale vardır. Ancak asıl soru bunun nasıl yapılacağıdır. Eğer siz çocuğu koruma amacından sapıp var olan metni, çocuğa kendi amaçlarınızı iletmek doğrultusunda kullanma sürecine girerseniz burada etik bir sorun ortaya çıkar."²³

Çocuk ve gençlik yazını araştırmacısı olan İsveçli araştırmacı Göte Klingberg'e göre metin, sözcükler, tümceler, normal anlamlarıyla çevrilmemiş ise metin (çocuklar için) uyarlanmış demektir. Klingberg uyarlamayı, çıkarma, ekleme, açıklama, basitleştirme, yerelleştirme olmak

²³ NEYDİM, N., 2006: "Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki: 100 Temel Eser", Radikal Gazetesi, 30/08/2006.

üzere alt kategorilere ayırır. Yer isimleri, kişi isimleri, yıl gibi orijinal metinde yer alan bilgilerin çeviride yerleştirilmemesi gerektiğini savunur; ki böylelikle çevirmen, hikayenin gerçekten farklı bir ülkenin ve kültürün ürünü olduğu gerçeğinin altını çizebilir; çocuk okuyucunun/dinleyicinin farklı kültürler hakkında yeni bir şeyler öğrenmesini, uluslar arası konular hakkında bilgilendirilmesini sağlayabilir. Klingberg, arılaştırma ve modernleştirmeden de bahseder. Kaynak metnin dili anlaşılabilirliği sağlayamayacak şekildeyse çevirmen, ekleme veya çıkarmalarla dilde arılaştırma yapabilir; tüm metni güncel yer ve zamana göre değiştirerek ise modernleştirme yapabilir. Klingberg uyarlamanın dışında, kaynak metinde bilinçli olarak yapılacak olan kısaltmaları ise reddeder.²⁴

Riita Oittinen²⁵ ise, çocuklar için yapılan çevirilerde bazı şeylerin de uyarlanabileceğini savunur. Ona göre kişi ve yer isimleri değiştirilebilir, yerelleştirilebilir; türler, tarihsel olaylar, kültürel veya dini faaliyetler ya da inançlar çocuk okuyuculara göre uyarlanabilir. Bunun kültürel emperyalizm veya milliyetçilikle mi ilgili olduğu, yoksa ahlaki nedenlerle mi ya da eğitim amaçlı mı yapıldığı duruma bağlıdır. Kısacası bir metin, siyasi baskılar, sansür ve farklı ahlaki değerler veya çocuk imajı nedeniyle değiştirilebilir, uygarlaştırılabilir.

“Dil ve kültürel sembolleri bakımından çocuk dünyasına uygunluğu esas alınarak, dünya çocuk klasikleri çocuğa göre’lik ilkesine uygun olarak uyarlanmalıdır.” diyerek uyarlamanın gerekliliğini ortaya koyan Şirin²⁶ ise, tarihte bununla ilgili örnekler vererek bu tezini destekler:

“Çocukların merakla okuduğu kitaplar zamanla ülkelerin eğitim anlayışlarına uyarlandı. Dünya dillerinde yapılan çevirilerde her ülke bu kitaplara kendi yaklaşımını kattı veya aykırı buldukları yönleri ayıkladı. Robinson Crosoe uyarlaması bu yönde en ilginç örnekler arasında yer alır. Defoe, Robinson’u adaya silah, yiyecek ve İncil ile gönderir. Alman yazar Joachim Campe, 19. yy.ın başında yaptığı uyarlamada Robinson’u adaya çıplak gönderir.”²⁷

Çocuk yazını çevirisi anlayışının çevirmene yetişkin yazını çevirisine kıyasla çok daha fazla özgürlükler tanıdığı görülmektedir. Çevirmen çocuk hedef kitesine göre çeviri metninde ekleme, çıkarma, değiştirme, uyarlama, yerelleştirme, modernleştirme gibi birçok değişikliği

²⁴ akt. OITTINEN, R. 2000: 88-98.

²⁵ OITTINEN, R. 2000: 99.

²⁶ ŞİRİN, M.R. 2000: 74.

²⁷ ŞİRİN, M.R. 2000: 187.

yapabilmektedir. Bunun yanı sıra çevirmen, çocuk yazını çevirisinde “çocuğa göre”lik ilkesinden hareket ederken sadece metnin dilini ve anlatımını “çocuğa göre”leştirip aktarmakla kalmamalı, aynı zamanda eserin eğitici ve öğretici öğelerini, ideolojik ve kültürel öğelerini, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebileceğini düşündüğü unsurları da hedef kültür içinde yetişmiş olan “çocuğa göre”leştirmeli, diğer bir deyişle uyarlamalıdır.

Çeviribilimci Katherina Reiss²⁸, çocuk yazınına özgü çeviri kurallarının yetişkin yazını çevirisinden farklı oluşunun nedenini üç temel etkene bağlar:

- Bunlardan ilki çeviri sürecinin asimetrik olmasıdır. Asimetri ile kastedilen, çocuk yazınının aslında bir yetişkin tarafından yazılmış olması, yetişkinler tarafından çevrilmesine karar verilmesi ve bir yetişkin tarafından çevrilmesidir.

- İkincisi çevirmen üzerindeki doğrudan ve dolaylı baskılardır. Bu baskı nedeniyle çevirmen, eğitimsel unsurlar, ideolojiler, tabular gibi konulara dikkat etmelidir; bu nedenle de çeviride uyarlama yapması gerekebilir.

- Üçüncü etken ise, çocukların yaşam deneyimlerinin ve dünyaya dair bilgilerinin yetersiz oluşudur. Reiss’a göre bu yüzden eserlerin sosyokültürel bağlamdaki içeriği çocuklar tarafından kolay anlaşılamamakta bu da uyarlamalar ve açıklamaları zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde çocuk yazını çevirisi bağlamında masallar sıklıkla çevrilen yazınsal türdür. Zira çocuk yazını içerisinde çocuğa en yakın tür masaldır. Pertev Naili Boratav’ın belirttiği gibi, “çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren ... geniş ölçüde ilk aşıl原因” masallardır.²⁹

Masal, “genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, olağanüstü kişilerin başından geçen olağandışı olaylara yer veren” bir edebiyat türüdür.³⁰

Masalların dinleyici kitlesi çoğunlukla erken çocukluk dönemi çocuklarından oluşur. Bu nedenle masallarda kullanılan dilin kolay anlaşılır bir özelliğe sahip olması gerekir. Bunun için çoğu çeviribilimci çocuk yazınında bir çeviriden çok uyarlama yapılması gerektiğini, bunun yanı sıra

²⁸ REISS, K. 1982: “Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern, Theorie und Praxis”, Lebende Sprachen, Volume 27, Issue 1, s. 8, Bernburg.

²⁹ akt. ŞİRİN, M.R. 2000: 113.

³⁰ TDK Sözlük, 1977: 395, akt. CİRAVOĞLU, Ö. 2000: 31.

ekleme, çıkarma, değiştirme yapılabileceğini ileri sürmektedir.

Örnek:

Die Großmutter aber wohnte draußen im Wald, eine halbe Stunde vom Dorf. Wie nun Rotkäppchen in den Wald kam, begegnete ihm der Wolf.	Büyükanne ormanın içinde yaşıyormuş. Kız, ormana girince bir kurtla karşılaşmış.
--	--

Kaynak metinde yer alan “eine halbe Stunde vom Dorf” (köyden yarım saat uzaklıkta) bilgisinin çeviri metninde yer almadığını görüyoruz. Bu çıkarmanın nedeni hedef kitlenin 6-7 yaş grubu olması nedeniyle, anlatımı basitleştirmek, kısaltmak ve dinleyiciyi/okuyucuyu sıkmamak olabilir. Bu bilgi eksikliği masalın bütününde bir karışıklığa neden olmadığı için belirtilen gerekçeyle çıkarma yapılabilir.

Masallar anlatım açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Dilin inceliklerini ve zenginliğini yansıtan masallarda bu özelliğinden dolayı diğer türlere oranla daha fazla atasözü ve deyim rastlanır. Atasözü ve deyimlerin dil ediniminde ve gelişimindeki önemi dikkate alındığında özellikle çocuklar için yapılan çevirilerde kaynak metinde yer alan, dilin zenginliğini yansıtan bu tarz biçim özelliklerinin hedef dilde eşdeğerleriyle verilmesi gerekir. Hatta kaynak metinde kullanılmamış olsa dahi bu tür dil zenginliklerinin hedef dil metnine eklenmesi, anlamın bu dil zenginlikleriyle verilmesinde fayda vardır.

Örnek:

“Drück nur auf die Klinke! Rief die Großmutter, “ich bin zu schwach und kann nicht aufstehen.”	Kapının tokmağını çevir! Hiç halim yok! Ayağa kalkamıyorum, demiş büyükanne.
--	--

Bu örnekte, kaynak metinde “schwach sein” (güçsüz olmak) bir deyim olmamasına rağmen çeviri metinde “hali kalmamak” deyimini kullanılmıştır. Bu deyim anlatıma güzellik katarak çocuğun dil gelişimine de katkıda bulunacaktır. Çocuk, deyim anlamını içinde kullanıldığı bağlamdan çıkarabilir. Bu nedenle anlamada sorun yaşamaz.

Daha önce de belirtildiği üzere çeviri eyleminde kültürel, ahlaki, sosyal, ideolojik vb. öğelerin, olayların hedef dil okuyucusuna aktarılmasında sorunlar yaşanabilmektedir. Masalların kurgulanmasında, anlatım biçiminde, tercih edilen sözcüklerinde kültürel özellikler etkindir. Bu unsurların çevirisinde uyarlama kaçınılmaz olur.

Örnek:

Eines Tages sprach seine Mutter zu ihm: „Komm, Rotkäppchen, da hast du ein Stück Kuchen und eine Flasche Wein, bring das der Großmutter hinaus; sie ist krank und schwach und wird sich daran laben.	Bir gün annesi demiş ki: -Bak kızım, burada biraz çörek ve bir şişe ilaç var. Bunları al, büyükanneye götür. Kadıncağız hasta. Yer içerse, iyileşir.
--	---

Masalın kaynak metinde hasta olan büyükanneye gönderilen sepetin içinde “ein Stück Kuchen und eine Flasche Wein” (bir dilim kek ve bir şişe şarap) olduğu belirtilmektedir. Çeviri metninde ise, kekin yerini çörek, şarabın yerini ise bir şişe ilaç almıştır. Bu uyarlamanın nedeni çok açıktır, Türk kültüründe hasta olan birisine şarap ve kek değil, genellikle çorba ve ekmek verilir. Çeviride yapılan çörek ve ilaç uyarlaması bu anlamda kabul edilebilirdir.

Uyarlamanın yapılabileceği başlıca nedenlerden birisi de anlatım türünün hedef kültürün anlatım türüne göre şekillenmesi gerekliliğidir. Örneğin Türk masallarının karakteristik özelliklerinden biri olan tekerlemelerin başka bir dile eşdeğer olarak çevrilmesi imkansızdır. Zira tekerlemenin çevirisi farklı bir kültür ve dile sahip hedef kitle okuyucusu veya dinleyicisi için bir anlam ifade etmeyecektir. Bu durumda bu bölüm çeviri sürecinde çıkarılır veya kısaltılır. Ancak bunun aksi bir durum söz konusu ise, ekleme yapmak gerekecektir.

Örnek:

Es war einmal ein kleines, süßes Mädchen.	Bir zamanlar küçük, sevimli bir kız yaşarmış.
---	---

Kaynak metinde olmamasına rağmen masalın “bir varmış bir yokmuş” veya “evvel zaman içinde kalbur zaman içinde” şeklinde bir tekerlemeyle başlaması Türk masal geleneğine, diğer bir deyişle masal biçimine uygunluğunun sağlanması açısından önemlidir.

Bunun yanı sıra, masalın anlatım biçiminin gerektirdiği rivayet şeklinin de yukarıdaki örnekte olduğu gibi hedef dilde eşdeğer bir yapıyla yansıtılması zorunludur. Alman masalları Präteritum/Plusquamperfekt zaman biçiminde anlatılırken, Türk masallarında rivayet birleşik zaman (-miş’li geçmiş zaman) kullanılmaktadır.³¹ Bu zaman kullanımı, yazınsal metnin bir masal olduğunun başlıca göstergesidir. Çevirisi yapılan yazınsal türün biçim özelliği dikkate alınarak hedef dilin metin türünün anlatım

³¹ AKTAŞ, T., 1996: **Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış**, 133, Ankara.

özelliklerine göre eşdeğer çeviri yapılmalıdır.

Dilin, içinde geliştiği kültürden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Bu nedenle bir kültür içinde kimi hal ve durumlar, tanımlamalar vb. deyimlerle veya belirli kalıp sözlerle ifade edilir. Çeviride, hedef kültürün dilinde yer alan bu özel deyişlerin kullanılmasına dikkat edilmelidir.

Örnek:

Wie nun Rotkäppchen in den Wald kam, begegnete ihm der Wolf. Rotkäppchen aber wusste nicht, was das für ein böses Tier war, und fürchtete sich nicht vor ihm.	Kız, ormana girince bir kurtla karşılaşmış. Onun ne kötü kalpli olduğunu bilmiyormuş, bu yüzden korkmamış.
---	--

Bu örnekte Almanca metinde kurt “ein böses Tier” (kötü bir hayvan) olarak tanımlanmaktadır. Bu sözcüğün çocuk okura göre ve kültüründeki yaygın kullanımına uygun olarak çevrilmesi gerekir. Türk masallarında kötü karakterler “kötü kalpli” şeklinde nitelendirilmektedir. Bu nedenle kurdun “kötü kalpli” olarak nitelendirilmiş olması, burada çeviride kültürün temel alındığının ve hedef kültürdeki makbul kullanımıyla aktarıldığının göstergesidir.

Anlatımda kullanılan sözcüklerin tercih edilmelerinde kullanıcının içinde yetiştiği kültürün olduğu kadar hitap ettiği kitlenin de etkisi bulunmaktadır. Hem yazar hem çevirmen sözcük kullanımında bu durumdan etkilenir. Bu nedenle çeviride kültür temel alınmalı ve hedef kültürdeki makbul kullanımıyla aktarılmalıdır.

Örnek:

Wie er ein paar Schnitte getan hatte, da sah er das rote Käppchen leuchten, und noch ein paar Schnitte, da sprang das Mädchen heraus und rief: „Ach, wie war ich erschrocken, wie war's so dunkel in dem Wolf seinem Leib!“	Avcı eline bir makas almış. Kurdun karnını keser kesmez Kırmızı Başlıklı Kız'ı görmüş. Kız: - Aman Tanrım! Ne kadar da korktum! Kurdun karnı amma da karanlık! Bizi kurtardığın için teşekkür ederim avcı amca demiş.
---	--

Kaynak metinde Kırmızı Başlıklı Kız'ın sözleri arasında “Aman Tanrım” (Oh mein Gott!) ifadesi bulunmamaktadır. Çevirmen bir ekleme yapmıştır. Ancak bu ekleme hedef kitlenin yaşı ve kültürü dikkate alınarak yapılmamıştır. Türk kültüründe “Tanrım” kullanılmamaktadır. Ayrıca bu eklemeye gerek de yoktur. Onun yerine “Ayyy, çok korktum” denilebilirdi.

Dolayısıyla çeviride kullanılan sözcük, daha doğrusu yapılan eklemeye tercih edilen deyiş çocuğun dil gelişimini olumsuz etkileyecek niteliktedir. Diğer yandan “wie war’s so dunkel” (ne kadar da / nasıl da karanlıktı) ifadesi “amma da karanlık” ifadesiyle verilmiştir. Çocuk yazını eserlerinde ve çevirilerinde günlük dilin kullanılmasının uygunluğundan yukarıda bahsedilmiş idi. Aynı şekilde “masallar, konuşma dilinin yalınlığı ile süssüz ve söz oyunlarına başvurulmadan anlatılır.”³² Bu nedenle “amma da” ifadesi yerinde bir çeviri olmuştur. Bu şekilde çocuk dinleyici, okuyucu kendini anlatıma daha yakın hissedecektir. Ayrıca yine bu örnekte bir eklemeye görüyoruz “teşekkür ederim avcı amca” sözü. Bu eklemenin nedeni yine kültürel nedenlere dayalı olabilir. Hedef kültürde küçük çocuklar, yapılan bir iyilik karşısında teşekkür eder ve büyüklerine (akrabaları olmasa dahi) “amca” – “teyze” diye hitap eder.

Dili henüz tam anlamıyla gelişmemiş olan çocuklara kendi dillerini doğru öğrenmelerine katkıda bulunabilmesi için çocuk yazını çevirisinde dilbilgisi kurallarına, imla kurallarına dikkat edilmesinin yanı sıra sözdizimine de dikkat edilmelidir. Sözdizimi, dilin öğelerinin anlamlı bir ifade oluşturmak için nasıl bir araya geleceğini belirleyen kuralları formüle eder. Diğer bir deyişle, dile özgü biçimde sözcüklerin sıralanışını ve tümce yapısını ifade eder.³³

Çocuğun dil gelişiminde, sözcük dağarcığı ve sözcüklerin birbiriyle olan bağlantısına göre tümce içerisindeki dizimi ön plana çıkmaktadır. Çocuğun kendi dilinin kullanım şekillerini kavraması açısından sözdiziminin doğru ve anlamlı olması gerekmektedir. Aksi halde çocuk bu yanlış kullanımı öğrenir.

Örnek:

... und suchte Blumen. Und wenn es eine gebrochen hatte, meinte es, weiter hinaus stände eine schönere, und lief danach und geriet immer tiefer in den Wald hinein.	Başlamış çiçek toplamaya ... Biraz daha güzelini bulayım derken yoldan ayrılmış. İyice ormanın derinliklerine kadar gitmiş.
---	---

Çeviride yer alan “iyice ormanın derinliklerine kadar gitmiş” tümcesinde sözdiziminde hata söz konusudur. “İyice” sözcüğü orman isminden önce kullanıldığı için sıfat görevi üstlenmiştir. Ancak tümceden kastedilen anlamda sözcük “tamamen” anlamında belirteç olarak

³² CİRAVOĞLU, Ö. 2000: 31.

³³ KORKMAZ, Y. 2005: 13.

kullanılmalıdır. Bu durumda tümce “ormanın derinliklerine kadar iyice gitmiş” olmalıdır.

Örnek

„Kuchen und Wein. Gestern haben wir gebacken, da soll sich die kranke und schwache Großmutter etwas zugut tun und damit stärken.“	- Büyükanne hasta. Ona çörek ve ilaç götürüyorum. Bunları yerse iyileşir, demiş
---	---

“Bunları yerse iyileşir” tümcesindeki “bunlar” sözcüğü “çörek ve ilaç”a işaret ettiği için tümce hatalıdır. “Bunları yer ve içerse” şeklinde olmalıdır. Sözdiziminde eksik sözcük kullanımı vardır.

Çocuk yazını çevirisinde çocuğun dil gelişimine katkıda bulunacak sözcüklerin, ifadelerin kullanımına özen gösterilmesi gerektiği açıktır. Bu anlamda çevirmenin, ekleme, çıkarma, değiştirme, kısaltma şeklinde özgürlükleri söz konusudur. Ancak çeviride kullanılan sözcüklerin kendi içinde tutarlı olmasına da dikkat edilmelidir. Aksi halde çocuğun kafası karışarak hikayeden uzaklaşmasına eden olur.

Örnek

Rotkäppchen aber dachte: Du willst dein Lebtage nicht wieder allein vom Wege ab in den Wald laufen, wenn es dir die Mutter verboten hat.	Kırmızı Başlıklı Kız kendi kendine “Bir daha annemin sözünden çıkmayacağım. Patikadan ayrılıp ormana girmeyeceğim,” diye söz vermiş.
--	--

Kaynak metinde geçen “Weg” sözcüğü, masalın başından itibaren “yol” olarak çevrilmiştir. Kırmızı Başlıklı Kız’a yoldan ayrılmaması tembihlenmiş, çiçek toplarken yoldan ayrıldığı belirtilmiştir. Ancak burada da görüldüğü üzere masalın sonunda “yol” sözcüğü “patika” (Alm. Fußpfad) sözcüğü ile değiştirilmiştir.

Ormanın içinden geçen yol, patika olarak adlandırılabilir. Hedef kitle olan 6-7 yaşındaki bir çocuğun “patika” sözcüğünü bilme olasılığının düşük olmasına rağmen sözcük dağarcığının geliştirilmesine katkı sağlamak için kullanılabilir. Şayet masalın başından itibaren “patika” denilmiş olsaydı.

Çocuğun dil gelişimini destekleyen başlıca etkenlerden olan çocuklara yönelik eserlerde dilin düzgün ve doğru kullanımına özellikle dikkat edilmelidir. Aksi halde çocuğun dil gelişimi olumsuz etkilenecektir. Gereksiz sözcük kullanımı bu olumsuz etkilerden biridir.

Örnek:

<p>„Aber, Großmutter, was hast du für ein entsetzlich großes Maul!“</p> <p>„Dass ich dich besser fressen kann!“ Kaum hatte der Wolf das gesagt, so tat er einen Satz aus dem Bette und verschlang das arme Rotkäppchen.</p>	<p>- Ağzın niye bu kadar kocaman?</p> <p>- Seni daha iyi yutabileyim diye! demiş kurt. Der demez de aniden yataktan fırlamış ve zavallı kızcağızı yutuvermiş!</p>
---	---

Çeviri metninde “der demez de aniden yataktan fırlamış” denilmektedir. “Der demez” söz öbeği zaten bir şeyin aniden olduğunu içermektedir. Bu nedenle çeviride “aniden” sözcüğü gereksiz kullanılmıştır. “Der demez yataktan fırlamış” şeklinde ifade daha doğrudur.

Çocuk yazınının, dolayısıyla masalların özellikleri arasında kulağa hoş gelen, akıcı, dikkat çekici bir dilinin, anlatım biçiminin olması yer almaktadır. Kafiyeyle tekrarlar çocukların dikkatini çekmektedir ve tekrarların olduğu bölüm daha akılda kalıcı olmaktadır.

Örnek:

<p>„Ei, Großmutter, was hast du für große Ohren!“</p> <p>„Dass ich dich besser hören kann!“</p> <p>„Ei, Großmutter, was hast du für große Augen?“</p> <p>„Dass ich dich besser sehen kann!“</p> <p>„Ei, Großmutter, was hast du für große Hände!“</p> <p>„Dass ich dich besser packen kann!“</p> <p>„Aber, Großmutter, was hast du für ein entsetzlich großes Maul!“</p> <p>„Dass ich dich besser fressen kann!“ Kaum hatte der Wolf das gesagt, so tat er einen Satz aus dem Bette und verschlang das arme Rotkäppchen.</p>	<p>- Ama büyükanne, senin kulakların niye bu kadar büyük? Diye sormuş Kırmızı Başlıklı Kız.</p> <p>- Seni daha iyi duyabileyim diye!</p> <p>- Gözlerin neden bu kadar büyük?</p> <p>- Seni daha iyi görebileyim diye!</p> <p>- Peki ya ellerin, ellerin neden bu kadar büyük?</p> <p>- Sana daha sıkı sarılayım diye!</p> <p>- Ağzın niye bu kadar kocaman?</p> <p>- Seni daha iyi yutabileyim diye! Demiş kurt. Der demez de aniden yataktan fırlamış ve zavallı kızcağızı yutuvermiş!</p>
--	---

Çeviride kaynak metinde yer alan akıcı anlatım yansıtılabilmektedir. Bu diyalogu dinleyen çocuk, bu anlatım biçiminden etkilenecek ve hatırında tutacaktır.

Sonuç

Dil becerisi kazanımında çocuk yazınının önemi yadsınamaz. Okul öncesi dönemden başlayarak çocukların hayal dünyasına hitap eden çocuk yazını ürünleri duru, yalın ve akıcı anlatımı, dilbilgisi kurallarına uygun dil kullanımı, tümce yapısıyla, atasözü, deyim, deyiş gibi dilin kültürünü yansıtan inceliklerinin kullanımıyla çocuğun dil gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Çocuklar için üretilen eserler arasında öne çıkan yazınsal tür ise masallardır. Masalların sözlü kaynaklara dayandığı, sözlü anlatımların bazı yazarlar tarafından kaleme alındığı bilinmektedir. Özellikle klasik masallar çok eski dönemlerin sözlü anlatımlarının yüzyıllar sonra kaleme alınmış şekilleridir. Çocuk imajının yıllara göre değiştiği dikkate alındığında klasik masalların da zamanın gerektirdiği çocuk imajına, çocuk yaklaşımına uygun hale getirilmesi, diğer bir deyişle uyarlanması bir gerekliliktir.

Klasik masalların çevirilerinde de aynı gereklilik ortaya çıkmaktadır. Uyarlamanın, çocuk kavramına göre olmasının yanı sıra farklı dil ve kültürlerde yetişen çocukların gelişim özelliklerine, kültürüne ve çocuk yaklaşımına göre de olması gerekmektedir. İncelenen klasik masal çevirisinde de kaynak metnin hedef kitlenin özelliklerine, yaş dönemlerine göre uyarlanmış olduğu görülmüştür.

Masalların kendilerine özgü dil, anlatım ve kurgu yapısı ile fantastik dünyaları vardır; en büyük okur grubu da çocuklardır. Bu nedenle çalışmada, çocuk yazını çevirilerinin çocuğun dil gelişimindeki yeri bağlamında Grimm masalları çevirisine örnekleme amacıyla değinilmiştir.

Çeviri örnekleri, 6-7 yaş grubuna hitap eden, bu yaş grubuna göre uyarlanmış olan çeviri kitaptan seçilmiştir. Araştırmanın amacı yazınsal metin çevirilerinin çocuğun dil gelişimine olan etkilerinin araştırılması olduğu için masal çevirisi, çeviri eleştirisinden ziyade kuramsal olarak ortaya konulan görüşlerin örneklendirilmesi, kanıtlanması amacıyla ele alınmıştır.

Araştırma sonucunda, çocuk yazını çevirilerinde sözcük seçiminin, sözdiziminin, dil ve anlatımın çocuğun dil gelişimi üzerinde olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkilerinin olabileceği de görülmüştür. Bu nedenlerle çocuk yazını çevirilerinde dil kullanımına çok dikkat edilmelidir. Zira çocuklarına bu eserleri okuyan aileler ve de kendisi okumaya çalışan çocuklar bu hataların farkına varamayabilir. Hal böyle olunca çocuk da dilini yanlış öğrenmeye başlar.

Çocuk yazını çevirisine ilişkin kuramsal çerçeve çizen bilim insanları, bu alanda çevirmenin ekleme, çıkartma, kısaltma, değiştirme,

uyarlama anlamında oldukça özgür davranabileceğini belirtmektedir. Ancak çocuk yazını yazarlarının eserlerini oluştururken dikkate alması gereken pek çok detayı, çevirmenin de dikkate alması gerekmektedir: Çeviride kullanılan dilin hedef dilin zengin anlatım olanaklarını yansıtır olmasına; sözcük, tümce ve anlam düzeyinde anlatım bozukluğu bulunmamasına; anlatımda, kısa ve yalın tümcelerin kullanılmış olmasına; çocukların sözcük dağarcıklarını geliştirmek için düzeylerine uygun yeni sözcüklerin kullanılmış olmasına vb. dikkat edilmelidir. Zira çocuk kitaplarının temel işlevlerinden biri çocukta anadil bilinci ve duyarlılığı oluşturmaktır.

Dolayısıyla, uzun yıllardır çocuklarımıza okuduğumuz çeviri çocuk klasikleri yeni ve objektif bir gözle değerlendirilmeli, alanın uzmanlarınca tahlil edilip “çocuğa göre” olan ve yazınsal değer taşıyan çevirilerle çocuklarımızın karşısına çıkarılmalıdır. Alanında uzman kişilerin yetiştirilebilmesi için ilgili bölümlerde Çocuk Yazını/Edebiyatı dersleri ve Çocuk Yazını/Edebiyatı Çevirisi dersleri mutlaka yer almalıdır.

KAYNAKLAR

- ACUN, S. ve ERTEN, G. 1999: **Çocuk Gelişimi**. Esin Yayınevi, İstanbul.
- AKTAŞ, T. 1996: **Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış**. Orsen Matbaacılık, Ankara.
- ALİSİNANOĞLU, F. 2003: **“Bebeklik Dönemi ve Yeni Yürüme Döneminde Gelişim”**, Gelişim ve Öğrenme (Ed. Ayşegül Ataman). Güngüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- CİRAVOĞLU, Ö. 2000: **Çocuk Edebiyatı**, Esin Yayınevi, İstanbul.
- GÖNEN, M. 2000: **“Okul öncesi çocuk kitaplarının özellikleri nelerdir”**, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (Haz: M. R. Şirin). Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul. S.156-160.
- GRIMMS, G. 2006: **Kırmızı Başlıklı Kız** (Çev. Zeynep Atayman). Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul.
- GRIMM, J. L. und GRIMM, W.C. 2012: **Kinder- und Hausmärchen**, Grimms Märchen 4. Auflage, Null Papier Verlag, Deutschland.
- KORKMAZ, Y. 2005: **Dil ve Beyin; Çocuklarda Dil ve Konuşma Bozuklukları**. Yüce Yayın, İstanbul.
- NAS, R. 2004: **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Ezgi Kitabevi, Bursa.
- NEYDİM, N., 2006: **“Masumiyetini Tamamen Kaybeden Seçki: 100 Temel Eser”** Radikal Gazetesi, 30/08/2006.
- <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197202>
- OITTINEN, R., 2000: **Translating For Children**, Garland Publishing, New York and London.
- OKTAY, A. 2000: **“Çocuk Edebiyatından Eğitimde Yararlanma”**, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (Haz. M.R. Şirin), 168-170, İstanbul
- REISS, K., 1982: **“Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendbüchern, Theorie und Praxis”**. In: Lebende Sprachen. Volume 27, Issue 1, Pages 7–13, Bernburg.

- SHAVIT, Z. 1991: “**Çocuk Yazını Çevirisinin Yazınsal Çoğuldizgedeki Konumu Açısından Belirlenmesi**” (Çev. Pınar Besen), Metis Çeviri Der., Sa: 15, s.19-24, İstanbul.
- ŞİRİN, M. R. (Haz.) 2000: **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- TUNCER, N., 2000: “**Çocuk ve Kitap**”, 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (Haz. M. R. Şirin), Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.